

TÅLE PÅ FÖLISÖN 17. MAI 2019

DEN NORSKE FORENING I FINLAND

Kjære landsmenn og Norgesvenner

Gratulerer med dagen!

Vi feier i dag 205-årsdagen for den norske Grunnloven som ble undertegnet den 17. mai 1814 i Eidsvoll, men hva var foranledningen til at vi fikk vår egen grunnlov i 1814?

For å gå langt tilbake i tiden så kom Norge i union allerede i 1319 da Håkon V Magnusson døde uten en mannlig arving. Hans datter Ingeborg var gift med den svenske tronarvingen Erik, og deres sønn Magnus arvet således både Norge og Sverige, Han fikk navnet Magnus VII Eriksson. Dette var starten på en rekke unioner mellom Norge, Sverige og Danmark.

Danmark og Norge var i personalunion fra 1380 til 1536 og realunion fra 1536 til 1814. En personalunion er en union hvor statsoverhodet er felles mens en realunion i tillegg til felles monark også bygger på en traktat mellom deltagerstatene. Sverige trakk seg ut av den såkalte Kalmarunionen allerede i 1523.

Den 14. januar 1814 ble det inngått en fredsavtale, den såkalte Kieltraktaten, mellom Sverige ved tronarving Karl Johan og Danmark ved den dansknorske kongen Frederik VI i Kiel. Kiel var en del av Danmark på den tiden. Danmark hadde vært på den tapende franske parts side i Napoleonkrigene. I avtalen ble det bestemt at Norge skulle løsgjøres fra Danmark och bli et eget rike i personalunion med Sverige. Danmark skulle på sin side få beholde Island, Grønland og Færøyene, som hadde tilhørt Norge. Sverige ble i 1809 tvunget til å avstå Finland til Russland. Finland hadde vært en del av Sverige fra 1157, altså i hele 652 år. Men svenskene anså det lettere å få Norge gjennom Kieltraktaten enn å gå til krig mot Russland for å forsøke å få tilbake Finland.

Norge motsatte seg Kieltraktaten og erklærte uavhengighet. Den 19. februar kunngjorde prins Christian Frederik gjennom sitt åpne brev til hele folket at han hadde overtatt riksstyret som regent for å hevde og forsvare landets uavhengighet. Han hadde inntil da vært kong Frederik VI's stattholder i Norge. I brevet skrev han *«Af Nationen valgte, oplyste Mænd skal samles den 10de April førstkommende udi Eidsvold i Akershus Amt, for at antage en Regjeringsform, som fuldkommen og for bestandig kan betrygge Folkets Frihed og Statens Tarv»*. I rundskriv av samme dato til biskopene, amtmennene, hæren og flåten kunngjorde han reglene for valget av representanter. De skulle finne sted i landets hovedkirker etter en gudstjeneste og edsavleggelse på *bededager* allerede den 25. februar eller så snart det var praktisk mulig.

Riksforsamlingen sammentrådte i Eidsvoll den 10. april 1814 for å utarbeide Norges Grunnlov. Den besto av 112 menn fra hele Sør-Norge og så langt nord som til Nord-Trøndelag. På grunn av lange avstander og tidsnød ble ikke Nord-Norge representert. De bodde trangt og dårlig og klaget over maten, men de visste at de skapte historie da de den 17. mai 1814 underskrev Norges Grunnlov og valgte 27 år gamle prins Christian Frederik til den første kongen for et selvstendig Norge siden 1319.

Blant disse 112 mennene fantes også Peter Schmidt, som levde i årene 1782 til 1845. Han kom fra Sør-Trøndelag og var kjøpmann i Trondheim. Den Norske Forening i Finlands nåværende eldste medlem, Heinz Ramm-Schmidt med sine 98 år, er i direkte nedgående slektledd med Peter Schmidt. Og det finns flere medlemmer i vår foreningen av samme slekt. Så vi kan vel si at Den Norske Forening i Finland har tilknytning til Eidsvoll og Norges Grunnlov.

I juli 1814 marsjerte den svenske tronarvingen Karl Johan og hele den svenske hæren inn i Norge. 19 dager senere ga nordmennene opp uten større kamper eller okkupasjon. Krigen ble avsluttet med en avtale i Moss den 14. august der Karl Johan anerkjente den nye norske grunnloven. Den 4. november ble Stortinget og de svenske forhandlerne enige om vilkårene og en revidert norsk forfatning ble vedtatt. Norge og Sverige ble en personalunion med samme konge, men med hver sin forfatning, forvaltning og armé. Norges nye konge Christian Frederik måtte avgå, og Sveriges daværende konge Karl XIII ble konge i Norge med navnet Carl II.

Som en tilleggsinformasjon kan jeg nevne at den svenske tronarvingen Karl Johan ble kronet til kong Karl XIV Johan i Sverige og fikk navnet Carl III Johan i Norge i 1818. Han var den første kongen av slekten Bernadotte. Vår egen konge Christian Frederik, som måtte abdisere, ble i 1839 kong Christian VIII av Danmark da hans far Frederik VI døde.

1814 ble således et meget hendelsesrikt år for Norge. Vi hadde tre forskjellige konger; kong Frederik VI i unionen med Danmark, vår egen kong Christian Frederik og til slutt kong Carl II i unionen med Sverige. I tillegg fikk vi vår egen Grunnlov, som bygger på ideer fra den franske og den amerikanske grunnloven.

Det er ikke bare grunnloven som har fødselsdag i dag. Den Norske Forening i Finland feirer sin 113. årsdag. Foreningen ble stiftet på Klippan i Helsingfors den 17. mai 1906, året etter at unionen med Sverige ble oppløst i 1905. Vi har derfor en ekstra grunn til å vifte med det norske flagget i dag, 17. mai. Før vi stiftet vår forening i 1906 var nordmenn i Finland med i det Svensk-Norska Gillet, som ble stiftet den 3. februar 1887.

Det norske flagget ble utformet av Frederik Meltzer og vedtatt av Stortinget den 17. mai 1821. Meltzer begrunnet forslaget sitt med at det nye flagget burde ha frihetens farger: rødt, hvitt og blått, men ellers en mest mulig tradisjonell utforming. I 1899 ble det lov å bruke flagget slik vi kjenner det, og etter unionsoppløsningen i 1905 ble dette det offisielle norske flagget.

Det er også meget gledelig at så mange barn møter opp på Norges nasjonaldag også her i Helsingfors og går i barnetog i god tradisjonell stil hit ut til Festplan på Fölisön! Stemningen og omgivelsene er de samme med grusvei og spirende trær som da jeg var barn på 50-tallet. Våre grunnlovsmenn på Eidsvoll valgte en fin årstid for signeringen av Grunnloven.

Barnetoget er i dag noe vi alle forbinder med 17. maifeiringen. Det var skolestyrer Peter Qvam som i 1869 fikk idéen til barnetog. Qvam var en nær venn av Bjørnstjerne Bjørnson og sammen argumenterte og agiterte de for barnetog i avisspalter og andre media. I 1870 gikk det første barnetoget til Slottet, hvor man sang Kongesangen foran slottsbalkongen. Det første barnetoget besto av bare gutter, ca. 1200. Først i 1889 fikk jentene også lov til å gå i tog. Møllergata skole var først ut med eget musikkorps i 1902, og i 1905 deltok rødrussen i 17. maitoget for første gang.

Det første barnetoget her i Finland fant sted på 17. mai i 1956 ved Brändö Segelpaviljon på 50-årsdagen for vår forening. I de første 49 årene i foreningens historie var det kun fest for de voksne, men siden 1956 har det i alle år vært arrangert barnetog. Og tradisjonen fortsetter.

Jeg vil avslutte med å ønske dere alle en strålende fortsettelse på vår Nasjonaldag.
Igjen gratulerer med dagen!

La oss istemme med et tre ganger hurra for vår Grunnlov
og vårt kjære fedreland Norge!

HURRA – HURRA – HURRA!

Bjørn Klavenes